

Handlingsplan 2023–2025

I. Prioriterad inköpskategori: Medicinteknisk utrustning med relaterade förbrukningsvaror	
Upphandlingsregion:	Område G
Regional samordnare:	Magnus Strand
Kontaktpersoner:	Ulrika Ejnarsson, Marcus Wessman, Alma Ibrahimovic och Marie Gunnarsson

II. Introduktion

Medicinteknisk utrustning består av många (ibland tusentals) beståndsdelar och därför är leverantörskedjorna långa och komplexa. Leverantörskedjorna innefattar många olika moment, processer, nivåer och aktörer. Generellt kan sägas att medicinteknisk utrustning i huvudsak består av komponenter av plast (t.ex. höljen och stötskydd), metallkomponenter samt elektrotekniska komponenter (t.ex. kretskort, generatorer och processorer) som i sin tur huvudsakligen också framställs av metaller och mineraler. Rostfritt stål, koppar och aluminium är de metalliska ämnen som förekommer i utrustningen sett till volym och vikt. Därtill används ämnen såsom ten, wolfram, tantal och guld i tillverkningen av elektroniska komponenter.

Leverantörerna har allmänt en begränsad kunskap om var många av beståndsdelarna samt råmaterialet kommer ifrån samt under vilka förhållanden dessa har framställts. Stora och välkända varumärkesägare/direktleverantörer till regionerna, har oftast bra rutiner och processer på plats avseende hållbara leveranskedjor. I branschen har de små och medelstora leverantörerna svårt att etablera interna resurser för att arbeta systematiskt med riskerna i de komplexa och ibland mycket långa leveranskedjorna. Bristen på spårbarhet utgör en viktig risk i sig själv då det sannolikt finns risker längre ned i leverantörskedjan som inte är kända och/eller inte adresseras av leverantörerna av slutprodukten. Bristen på spårbarhet utgör en viktig risk i sig själv då det sannolikt finns risker längre ned i leverantörskedjan som inte är kända och/eller inte adresseras av leverantörerna av slutprodukten.

Aktuella produktområden är steriliseringsinventarier, anestesi och intensivvård och operationsinventarier.

Produktionen av medicinteknisk utrustning innebär risker för kränkningar av mänskliga- och arbetares rättigheter, negativ miljöpåverkan och korruption. Leveranskedjan är global och omfattar ett antal högriskländer, i synnerhet längre ned i kedjan, det vill säga vid råvarutvinning, bearbetning och komponenttillverkning. Sluttiltillverkning sker ofta i lågriskländer men även i Kina som är ett högriskland. Riskerna för negativ miljörisker och risker för kränkningar av arbetares rättigheter bedöms därför som lägre vid sluttiltillverkning. Upphandlingsmyndigheten har publicerat en övergripande riskanalys för MT-utrustning där risker och möjligheter inte är beskrivna i detalj.

De allvarigaste riskerna längre ned i leveranskedjan är beroende på var utvinningen och tillverkningen sker: bidrag till väpnad konflikt (konfliktmineraler), barnarbete, livsfarliga arbetsförhållande, tvångsförflyttningar, vattenförgiftning, brist på föreningsfrihet / kollektivförhandlingar och arbets- och levnadsvillkor såsom låga löner, extrema övertidstimmar, undermåliga boendeförhållanden, hälsorisker och tvångsarbete. Tvångsarbete kan ta olika former: slavliknande förhållande (Brasilien, Malaysia, Kina, Angola, Nigeria); skuldslättning av migrantarbetare genom rekryteringsavgifter (Malaysia, Indien, Indonesien); exploatering av etniska minoriteter (Kina) och exploatering av studenter, ibland under 15 år, (Kina). Andra risker är osäkra anställningar, dålig behandling, fysisk ansträngning: höga krav på snabbhet, monotona arbetsuppgifter som utförs stände.

Upphandling av medicinteknisk utrustning innebär ofta dyra investeringar. Utrustning köps in och installeras för att sedan användas under lång tid. Avtal som tecknas är vid de flesta tillfällen ett leveransavtal och när installation är slutförd så är den delen av avtalet avslutad. Det som sedan tecknas är ett löpande avtal för service, support och leverans av apparatbundna förbrukningsartiklar.

III. Väsentligaste risker och möjligheter ur ett livscykelperspektiv

Kartläggning risker och möjligheter (urval av produktområde)	Produktområde 1: Steriliseringsinventarier			
	Exempel på produkter är autoklaver, disk- och spoldesinfektorer, torkskåp och ultraljudstvätt			
	De största riskerna finns i råvaruletet och i komponenttillverkningen. I de fall komponenttillverkningen sker nära varumärkesägare så minskar riskerna.			Anti-korruption
	Livscykelperspektiv			
Råvara: risker och möjligheter	De här produkter innehåller elektronik komponenter där olika typer av mineraler ingår. Utvinning av mineraler är generellt sett en högriskbransch med stora utmaningar kopplade till bl. a. barn- och tvångsarbete, sexuellt utnyttjande, människohandel, våld etc.	För människor som jobbar med mineral- brytning är arbetsförhållandena svåra och arbetsvillkor acceptabla ur ett rättighetsperspektiv. Majoriteten tjänar mindre än vad som behövs för att kunna försörja sig. Många arbetsmoment är direkt farliga och det finns risk för explosion, att bil instängd eller drabbas av sjukdomar till följd av det hårda arbetet. Övertidsarbete, ingen eller obetald ledighet samt brist på fackliga rättigheter är vanligt förekommande.	Mineralutvinning innebär stora påfrestningar för miljöö. Dels förstörs landskapet i sig vilket innebär att både växter och djur dör ut eller tvingas hitta nya livsmiljöer. Dels innebär det utsläpp till vatten, luft och mark som kan förgifta natur, människor och djur.	Korruption genomsyrar alla nivåer och sektorer av ekonomin i de länder där utvinningen bedrivs. Mutning av myndighetspersoner, skatteflykt, försikring, "Facilitation payments" är vanligt förekommande.
Komponenttillverkning/insatsvaror/ingredienser: risker och möjligheter	Utsläpp från fabriksanläggningarna innebär en risk för förorenat vatten och mark som följd. Om produktionsanläggningarna ligger i närheten av ett befolkat område, kan det påverka rätten till ren miljö, tillgång till mat och rätten till åtnjutande av egendom.	Vanliga problem vid tillverkning av elektronikkomponenter är bristande hälso- och säkerhetsrutiner, avsaknad av relevant utbildning i arbetsmiljörisker inklusive brist på skyddsutrustning. Ingen anställningstrygghet, långa arbetsdagar, ingen eller obetald ledighet och osäliga löner är andra exempel. Brist på fackliga rättigheter är vanligt förekommande. I flera länder är det vanligt att anställa migrantarbetare som sällan erbjuds samma förmåner som lokalanställda.	Generella miljörisker vid tillverkning av elektronikkomponenter utgörs av användning och hantering av kemikalier, utsläpp till vatten och luft samt avfall.	Graden och omfattningen av korruptionsrisker i tillverkning av elektronikkomponenter beror till stor del i vilket land aktören befinner sig. En stor majoritet av världens tillverkare av elektronikkomponenter finns dock i länder där korruptionen är relativt utbredd, vilket bland annat kan resultera i att fabriker mutar sig till olika typer av tillstånd eller köper falska certifikat
Sluttiltillverkning: risker och möjligheter	Riskerna som finns är kopplade till länderna där sluttiltillverkningen som allmänt kan ses som lägre då detta i större utsträckning sker i länder med starkare rättsligt skydd av både arbetstagare och miljö.	Det finns utmaningar som kan kopplas till de enskilda tillverkningsländerna. Exempel på sådana kan vara fackföreningsfriheten och dialog mellan anställda och ledning i samt mångfald och icke-diskriminering i Indien.	Generella miljörisker vid sluttiltillverkning utgörs av användning och hantering av kemikalier, utsläpp till vatten och luft samt avfall.	Riskerna för korruption anses allmänt vara lägre vid sluttiltillverkning.
Användarfars: risker och möjligheter	Risk för att användaren som har en funktionsnedsättning inte kan använda produkten eftersom tillgänglighetskrav inte ställts.	Användning av utrustning inom hälso- och sjukvården kan innebära olika påfrestningar för anställda. Risk för användaren om ergonomiska kraven inte har ställts i upphandlingen.	Energi och vattenförbrukning för produkterna samt tillgång till reservdelar.	Risk för jäv/korruption i upphandling.
Sluthantering/avfall: risker och möjligheter	Hantering av elektroniskt avfall är reglerat i svensk lagstiftning. I Sverige går elektroniskt avfall till återvinning. Om produkterna skänks bort till fattiga länder finns det risker för att avfall dumpas i naturen, vilket kan skada människors hälsa och orsaka skador på miljön.	Olika risker beroende på var avfall hamnar. Se även under Mänskliga rättigheter.	Risker för skador på miljön om avfall inte blir omhändertaget på rätt sätt.	Det finns risker för korruption beroende på vilket land avfall hamnar i.
Övrigt: risker och möjligheter				

Kartläggning risker och möjligheter (urval av produktområde)	Produktområde 2: Anestesi och intensivvård			
	Mänskliga rättigheter	Arbetares rättigheter	Miljö	Anti-korruption
Råvara: risker och möjligheter	Produkter innehåller elektronik komponenter där olika typer av mineraler ingår. Utvinning av mineraler är en högriskbransch med stora risker kopplade till bl. a. barn- och tvångsarbete, sexuellt utnyttjande, människohandel, våld etc.	För människor som jobbar med mineral brytning är arbetsförhållandena svåra och arbetsvillkor acceptabla ur ett rättighetsperspektiv. Majoriteten tjänar mindre än vad som behövs för att kunna försörja sig. Många arbetsmoment är direkt farliga och det finns risk för explosion, att bil instängd eller drabbas av sjukdomar till följd av det hårda arbetet. Övertidsarbete, ingen eller obetald ledighet samt brist på fackliga rättigheter är vanligt förekommande.	Mineralutvinning innebär stora påfrestningar på miljön. Utsläpp till vatten, luft och mark som kan leda till förgiftning av natur, människor och djur. Exempel är utsläpp av klimatpåverkande gaser och kvicksilver.	Korruption genomsyrar alla nivåer och sektorer av ekonomin i de länder där utvinningen bedrivs. Mutning av myndighetspersoner, skatteflykt, försikring, "Facilitation payments" är vanligt förekommande.
Komponenttillverkning/insatsvaror/ingredienser: risker och möjligheter	Utsläpp från fabriksanläggningarna innebär en risk för förorenat vatten och mark som följd. Om produktionsanläggningarna ligger i närheten av ett befolkat område, kan det påverka rätten till ren miljö, tillgång till mat och rätten till åtnjutande av egendom.	Vanliga problem vid tillverkning av elektronikkomponenter är bristande hälso- och säkerhetsrutiner, avsaknad av relevant utbildning i arbetsmiljörisker inklusive brist på skyddsutrustning. Ingen anställningstrygghet, långa arbetsdagar, ingen eller obetald ledighet och osäliga löner är andra exempel. Brist på fackliga rättigheter är vanligt förekommande. I flera länder är det vanligt att anställa migrantarbetare som sällan erbjuds samma förmåner som lokalanställda.	Generella miljörisker vid tillverkning av elektronikkomponenter utgörs av användning och hantering av kemikalier, utsläpp till vatten och luft samt avfall.	Graden och omfattningen av korruptionsrisker i tillverkning av elektronikkomponenter beror till stor del i vilket land aktören befinner sig. En stor majoritet av världens tillverkare av elektronikkomponenter finns dock i länder där korruptionen är relativt utbredd, vilket bland annat kan resultera i att fabriker mutar sig till olika typer av tillstånd eller köper falska certifikat
Sluttiltillverkning: risker och möjligheter	Riskerna som finns är kopplade till länderna där sluttiltillverkningen sker. Hälsa och säkerhet, mångfald, lika möjligheter samt diskriminering.	Det finns utmaningar som kan kopplas till de enskilda tillverkningsländerna. Exempel på sådana kan vara fackföreningsfriheten och dialog mellan anställda och ledning i samt mångfald och icke-diskriminering i Indien.	Generella miljörisker vid sluttiltillverkning utgörs av användning och hantering av kemikalier, utsläpp till vatten och luft samt avfall.	Riskerna för korruption anses vara lägre vid sluttiltillverkning.
Användarfars: risker och möjligheter	Risk för att användaren som har en funktionsnedsättning inte kan använda produkten eftersom tillgänglighetskrav inte ställts. Användning av utrustning inom hälso- och sjukvården kan innebära olika påfrestningar för anställda. Risk för användaren om ergonomiska kraven inte har ställts i upphandlingen.	Användning av utrustning inom hälso- och sjukvården kan innebära olika påfrestningar för anställda. Risk för användaren om ergonomiska kraven inte har ställts i upphandlingen.	Energi och vattenförbrukning för produkterna samt tillgång till reservdelar.	Risk för jäv/korruption i upphandling.
Sluthantering/avfall: risker och möjligheter	Hantering av elektroniskt avfall är reglerat i svensk lagstiftning. I Sverige går elektroniskt avfall till återvinning. Det finns risker för att avfall dumpas i fattiga länder vilket kan skada människors hälsa och påverka möjligheten till rent vatten.	Behov finns att kartlägga och utreda arbetsvillkor på anläggningar för exempelvis återvinning.	Risker för skador på miljön om avfall inte blir omhändertaget på rätt sätt.	Det finns risker för att korruption kan förekomma beroende på vilket land avfall hamnar i.
Övrigt: risker och möjligheter			Möjlighet: Kartläggning av förutsättningar för att kunna redutklara medicinteknisk utrustning som kan leda till mindre behov av råvaror.	

Kartläggning risker och möjligheter (urval av produktområde)	Produktområde 3: Operationsinventarier			
	Mänskliga rättigheter	Arbetares rättigheter	Miljö	Anti-korruption
Råvara: risker och möjligheter	De här produkter innehåller elektronik komponenter där olika typer av mineraler ingår. Utvinning av mineraler är generellt sett en högriskbransch med stora utmaningar kopplade till bl. a. barn- och tvångsarbete, sexuellt utnyttjande, människohandel, våld etc.	För människor som jobbar med mineral brytning är arbetsförhållandena svåra och arbetsvillkor acceptabla ur ett rättighetsperspektiv. Majoriteten tjänar mindre än vad som behövs för att kunna försörja sig. Många arbetsmoment är direkt farliga och det finns risk för explosion, att bil instängd eller drabbas av sjukdomar till följd av det hårda arbetet. Övertidsarbete, ingen eller obetald ledighet samt brist på fackliga rättigheter är vanligt förekommande.	Mineralutvinning innebär stora påfrestningar för miljöö. Dels förstörs landskapet i sig vilket innebär att både växter och djur dör ut eller tvingas hitta nya livsmiljöer. Dels innebär det utsläpp till vatten, luft och mark som kan förgifta natur, människor och djur.	Korruption genomsyrar alla nivåer och sektorer av ekonomin i de länder där utvinningen bedrivs. Mutning av myndighetspersoner, skatteflykt, försikring, "Facilitation payments" är vanligt förekommande.
Komponenttillverkning/insatsvaror/ingredienser: risker och möjligheter	Tillverkning av komponenter sker ofta i högrisk- länder där det finns risk för diskriminering av sårbara grupper som till exempel migrantarbetare, barn/ungdomar och kvinnor.	Vanliga problem vid tillverkning av elektronikkomponenter är bristande hälso- och säkerhetsrutiner, avsaknad av relevant utbildning i arbetsmiljörisker inklusive brist på skyddsutrustning. Ingen anställningstrygghet, långa arbetsdagar, ingen eller obetald ledighet och osäliga löner är andra exempel. Brist på fackliga rättigheter är vanligt förekommande. I flera länder är det vanligt att anställa migrantarbetare som sällan erbjuds samma förmåner som lokalanställda.	Generella miljörisker vid tillverkning av elektronikkomponenter utgörs av användning och hantering av kemikalier, utsläpp till vatten och luft samt avfall.	Graden och omfattningen av korruptionsrisker i tillverkning av elektronikkomponenter beror till stor del på i vilket land aktören befinner sig. En stor majoritet av världens tillverkare av elektronikkomponenter finns dock i länder där korruptionen är relativt utbredd, vilket bland annat kan resultera i att fabriker mutar sig till olika typer av tillstånd eller köper falska certifikat
Sluttiltillverkning: risker och möjligheter	Riskerna som finns är kopplade till länderna där sluttiltillverkningen sker. Hälsa och säkerhet, mångfald, lika möjligheter samt diskriminering.	Se mänskliga rättigheter	Generella miljörisker vid sluttiltillverkning utgörs av användning och hantering av kemikalier, utsläpp till vatten och luft samt avfall.	Riskerna för korruption anses vara lägre vid sluttiltillverkning.
Användarfars: risker och möjligheter	Användning av utrustning inom hälso- och sjukvården kan innebära olika påfrestningar för anställda. Risk för användaren om ergonomiska kraven inte har ställts i upphandlingen.	Användning av utrustning inom hälso- och sjukvården kan innebära olika påfrestningar för anställda. Risk för användaren om ergonomiska kraven inte har ställts i upphandlingen.	Energi och vattenförbrukning för produkterna samt tillgång till reservdelar.	Risk för jäv/korruption i upphandling.
Sluthantering/avfall: risker och möjligheter	Hantering av elektroniskt avfall är reglerat i svensk lagstiftning. I Sverige går elektroniskt avfall till återvinning. Om produkterna skänks bort till fattiga länder finns det risker för att avfall dumpas i naturen, vilket kan skada människors hälsa och orsaka skador på miljön.	Olika risker beroende på var avfall hamnar. Se även under Mänskliga rättigheter.	Risker för skador på miljön om avfall inte blir omhändertaget på rätt sätt.	Det finns risker för korruption beroende på vilket land avfall hamnar i.
Övrigt: risker och möjligheter				

IV. Mål

Övergripande mål 1	Ökad leverantörsdialog och bättre marknadsförståelse
Delmål:	1.1 Skapa samlad dokumentation med kontaktuppgifter till branschorganisationer och leverantörer 1.2 Samordna nationella hearings/rundabordsamtal med varumärkesägare och leverantörer för öka marknadsförståelsen. 1.3 Identifiera förekommande miljökrav (upphandlingsmyndigheten och andra regioner)
Målindikatorer:	1.1 Leverantörslista upprättad inom valda produktområden 1.2 Antal hearings/rundabordsamtal som är genomförda 1.3 Miljökrav identifierade
Övergripande mål 2	Hållbara leveranskedjor och identifiering av tillhörande förbrukningsartiklar
Delmål:	2.1 Kartläggning och identifiering av apparatbundna förbrukningsartiklar. Vid upphandlingar av medicinteknisk utrustning kan leverantör kräva att vissa förbrukningsartiklar används till utrustningen för att garantierna ska gälla. 2.2 Riskanalys för apparatbundna förbrukningsartiklar inom valda produktområden (separata eller gemensamma) 2.3 Ökad cirkularitet av medicinteknisk utrustning
Målindikatorer:	2.1 Kartläggning och identifiering av apparatbundna förbrukningsartiklar är genomförd relaterade till utvalda produktgrupper. 2.2 Genomförda riskanalyser på utvalda produktgrupper 2.3 Kartlagda möjligheter att cirkulera
Övergripande mål 3	Leverantörsuppföljning
Delmål:	3.1 Nationellt samordnade kontorsrevisioner på högriskleverantörer i utvalda produktområden
Målindikatorer:	3.1 Genomförda och avslutade kontorsrevisioner